

Zitierhinweis

Beroun, Zdeněk: Rezension über: Marie Žižková / Pavel Šrámek (eds.): Ludvík Krejčí, Já se generálem nenarodil. Z písemností hlavního velitele čs. armády nejen o roce 1938, Praha: Codyprint, 2018, in: Český časopis historický, 2019, 1, S. 192-195, DOI: 10.15463/rec.758966083

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

uvedeno výše, žádné změny v kodifikaci trestního práva nenastaly (nejvýrazněji se kontinuita s trestním zákoníkem z roku 1803 projevila v samotném Rakousku, kde byl nový kodex trestního práva přijat až v roce 1974!), přeci jen došlo k určitým proměnám v právních názorech, ostatně podobně jako u autory reflektovaného pronikání odborníků do soudního řízení. Bylo by zajímavé sledovat, jak dalece se v oněch třech sledovaných zemích odlišovaly poválečné právní debaty v kontextu autory popsaných tří rozdílných narativů, v nichž se odrazily výsledky a dopady první světové války. Jestliže si Konrád a Kučera stanovili jako mezník pro zkoumání situace v českých zemích atentát na Aloise Rašína, bylo by určitě užitečné přiblížit i debatu kolem přípravy Zákona na ochranu republiky, jenž platil v letech 1923–1948. I když pro hladké prosazení zákona bylo využito právě situace vzniklé kolem atentátu na ministra financí, jeho text vznikl již dříve a byl bezpochyby bezprostřední reakcí na poválečnou situaci.

Účelem výše uvedených poznámek však není zpochybnit kvality monografie O. Konráda a R. Kučery. Jsou spíše dokladem toho, jak obtížné je uchopit mezioborové téma a komplexně zpracovat všechny jeho aspekty. Kniha *Cesty z apokalypsy* ukazuje, že je možné vystoupit ze zajetých kolejí, v nichž se historici velmi rádi pohybují při zpracovávání svých témat. Zároveň však naznačuje, že by bylo možné udělat ještě další, možná radikálnější krok, a pustit se do výzkumů, v nichž by spojili své síly představitelé různých oborů a kompetencí. Bylo by to jistě ku prospěchu věci.

Alice Velková

Ludvík KREJČÍ

Já se generálem nenarodil. Z písemností hlavního velitele čs. armády nejen o roce 1938

Praha, Codyprint 2018, 289 s., ISBN 978-80-903892-5-0.

Laickému i zasvěcenému publiku byla v uplynulém roce představena řada knižních titulů, jež současně revidují, zpřesňují i bilancují první století česko-slovenských novodobých dějin.¹ Zejména pak ony „zlomové okamžiky“ vstupující na scénu veřejného zájmu v časech významných výročí. Kniha uvedená v záhlaví této recenze mezi takové počiny právem náleží, byť se nejedná o vědeckou monografii ani o souhrnnou syntézu. Přináší totiž autentický, zúčastněný pohled muže, kterému byla přisouzena role vpravdě historická.

S postavou armádního generála Ludvíka Krejčího (1890–1972) jsme se na úrovni odborné literární produkce mohli setkávat především v pracích reflektujících vývoj čsl. branné moci, kterou reprezentoval ve funkci náčelníka Hlavního štábu v letech

1 Namátkou uvádím: Jindřich DEJMEK a kol., *Československo: dějiny státu*, Praha 2018; Dagmar HÁJKOVÁ – Pavel HORÁK (eds.), *Republika Československá 1918–1939*, Praha 2018; Jakub RÁKOSNÍK – Matěj SPURNÝ – Jiří ŠTAIF, *Milníky moderních českých dějin: krize konsenzu a legitimacy v letech 1848–1989*, Praha 2018; Jan RYCHLÍK, *1918: rozpad Rakouska-Uherska a vznik Československa*, Praha 2018.

1933–1939: jeho biogram nalezneme ve výběrových encyklopedických slovnících² i ve sdílnějších životopisných sondách.³ Jen v omezené míře se však čtenářská obec mohla doposud obeznámit s materiály z Krejčího rozsáhlé osobní pozůstalosti. Impulz k jejich soubornému zpřístupnění a tím i plnohodnotnému badatelskému využití vzešel dílem od Krejčího dědiců. Jeho starší dcera, Marie Žižková – Krejčí, důsledně „vytěžila“ rodinný archiv, posléze sepsala emotivní předmluvu (s. 7–8) i závěrečný dovětek knihy (s. 194–196). Ediční práci svěřila historiku Pavlu Šrámkovi, jenž se již dříve – samostatně či v autorském kolektivu – podílel na projektech, připomínajících úlohu a význam Ludvíka Krejčího v kontextu naší nedávné minulosti.⁴ Grafická podoba publikace vznikla v nakladatelství Radana Láška, soustavného popularizátora vojenské historie.⁵

Vlastnímu obsahu předchází nezbytná ediční vsuvka (s. 9–10) uvozující metodická zdůvodnění výběru textů, mezi kterými převládají dokumenty závažného dějinného charakteru. Odpovědnost, s níž bylo přistupováno ke Krejčího dochované písemné agendě (vedl ji od roku 1939 až do své smrti) se odráží i v následném edičním zpracování. Veškeré spisy prošly jazykovou a věcnou kontrolou, editoři sjednotili pravopis podle současných pravidel a tam, kde to považovali za patřičné, připojili vysvětlující komentář v poznámkách pod čarou. Strukturu publikace vytváří pět hlavních částí, řazených chronologicky a vycházejících z povahy pramenů: vzpomínkové texty, vyjádření pro historiky a novináře, záznamy o událostech, dopisy a dokumenty z roku 1938. V úvodu každého oddílu je čtenář seznámen s okolnostmi zrodu jednotlivých písemností.

„Vzpomínkové texty“ (s. 11–58) sestávají z fragmentu paměti Ludvíka Krejčího, na kterých začal pracovat v roce 1967; zůstaly však bohužel nedokončené. Krejčí v nich stručně zaznamenal své vojenské začátky, polní službu v c. a k. armádě na jihovýchodních

- 2 Jiří FIDLER a kol., *Československá generalita. Biografie. Armádní generálové 1918–1938*, Praha 1995, s. 33–35; Jiří FIDLER – Václav SLUKA, *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920–1938*, Praha 2006, s. 348; Alex MASKALÍK, *Elita armády: Československá vojenská generalita 1918–1992*, Banská Bystrica 2012, s. 342.
- 3 Jiří FIDLER, *Generálové legionáři*, Brno 1999, s. 153–166; TÝŽ, *Na čele armády. Náčelníci blavního štábu branné moci 1919–1939*, Praha 2005, s. 50–57; Eduard STEHLÍK – Karel ČERNÝ – Antonín SEĎA, *Legionáři s lipovou ratolestí III, Žďár nad Sázavou 2015*, s. 32–45. Z prací, které se zevrubněji dotýkají životních osudů Ludvíka Krejčího po roce 1948, připomínám: Jan KALOUS, *Generál Ludvík Krejčí – analýza akce GENERÁL*, Od svobody k nesvobodě 1945–1956, Praha 2011, s. 129–137.
- 4 Pavel ŠRÁMEK – Martin RÁBOŇ (eds.), *Armádní generál Ludvík Krejčí v dokumentech a fotografiích: vydáno při příležitosti výstavy k 110. výročí narození*, Brno 2000; Pavel ŠRÁMEK, *Výstava opevnění ve vzpomínkách generála Ludvíka Krejčího a plukovníka Josefa Fetky*, Fortsborník, č. 7, Brno 2000, s. 21–24; TÝŽ, *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932–1939*, Praha 2008, s. 135–136; TÝŽ, *Září 1938 ve svědectvích armádních špiček*, in: Josef Tomeš – Richard Vašek, *Mnichov ve vzpomínkách pamětníků*, Praha 2012, s. 73–102.
- 5 Radan LÁŠEK, *Jednotka určení SOS*, 3 svazky, Praha 2006–2008; TÝŽ, *Velitelé praporů SOS*, Praha 2009; TÝŽ, *Československá generalita: generálové Fassati, Fiala, Gajda, Husák, Lášek, Matoušek, Rytíř, Syrový a Šidlik slovem a obrazem*, Praha 2013; TÝŽ, *Krkonoše v roce 1938: armáda a opevnění*, Praha 2015; TÝŽ, *Ztracené varty: strážci šumavské hranice 1938*, Praha 2018.

frontách Velké války, zajištění i kariéru důstojníka čsl. legií v Rusku, kde na sklonku roku 1918 dosáhl postu velitele 2. střelecké divize. Podrobněji stačil vylíčit jen krátkou etapu před a po svém jmenování do úřadu náčelníka Hlavního štábu branné moci v listopadu 1933. Součástí souboru Krejčího vzpomínek jsou jeho životní osudy za nacistické okupace, kdy se neúspěšně pokoušel o odchod do exilu, zvažoval kontakt s domácím odbojem, neunikl zatčení a věznění. Krejčí zachytil rovněž období po roce 1948, ve kterém byl vystaven politické perzekuci, degradován a zbaven vojenského důchodového zaopatření i nemocenské péče.

„Vyjádření pro historiky a novináře“ (s. 59–102) jsou výrazem pozornosti médií, kterou Krejčí pociťoval v šedesátých letech minulého století. Jedná se o jeho původní, nezkrácené odpovědi na dotazy poskytnuté vědeckým pracovníkům Ústavu dějin KSČ a redaktorům odborných periodik, směřované především ke klíčovému roku 1938. Krejčí v těchto svých reakcích zpětně zhodnotil stav a připravenost předmnichovské armády, průběh květnové a záříjové mobilizace, obrannou strategii, nastínil i početní a technické parametry protivníka.

„Záznamy o událostech“ (s. 103–130) představují souhrn Krejčího textů, v nichž na konkrétní dějinné momenty nahlížel zrakem přímého aktéra. Obsahují např. pojednání o bitvě čsl. legionářů u Bachmače, zápis z audience u prezidenta Edvarda Beneše v červnu 1945 nebo svědectví před Národním soudem z procesu se zástupci bývalé protektorátní vlády, o dění z podzimu 1938 a předjaří 1939, kdy byl na nátlak německé diplomacie nucen odejít z aktivní vojenské služby.

„Dopisy“ (s. 131–174) tvoří výběr z Krejčího úřední i soukromé korespondence z let 1945–1970; výjimkou je přepis, vyžádaný SS-Obergruppenführerem K. H. Frankem v srpnu 1943, ve kterém Krejčí zrekapituloval okolnosti přijetí mnichovského diktátu. V listech z prvních poválečných let, adresovaných mj. i oficiálním státním orgánům, Krejčí popsal nesnáze, které prožíval po březnové anexi českých zemí. S žádostí o opětovné zařazení do čsl. armády uspěl pouze formálně a již v únoru 1947 byl penzionován. Později se Krejčí písemně ohrazoval proti příkořím, jež jeho rodinu zasáhla v padesátých letech.

„Dokumenty z roku 1938“ (s. 175–193) jsou určující pro pochopení závažnosti mezinárodní situace a narůstajícího ohrožení Československa v předvečer „konference čtyř“ v Mnichově. Memoranda Nejvyšší radě obrany státu, směrnice velitelům armád, telegramy a dálnopisy politickému vedení demonstrují Krejčího úsilí zajistit vojenskou bezpečnost země. V památném rozkazu z 30. září již „jen“ tlumočil rozhodnutí vlády postoupit pohraniční oblasti sousední „třetí říši“.

Nelze opomenout obsáhlé „Přílohy“ (s. 197–289) zahrnující např. soupis udělených vyznamenání (z nich čestné místo zaujímá Řád Bílého lva, propůjčený Ludvíku Krejčímu in memoriam v roce 2017), Krejčího bibliografii nebo vzpomínku jeho neteře Růženy Bártové. Vše uzavírá celek unikátních fotografických reprodukcí – snímků vojenské i rodinné provenience, jejichž výpovědní hodnotu zdůrazňují detailní legendy z pera Radana Láška.

Jak vyplývá z uvedeného přehledu, kniha je ukázkou příkladně utříděné edice historických dokumentů. Předložené materiály dávají čtenáři hlouběji nahlédnout do

života, myšlenek i morálních schémat výrazné vojenské osobnosti, která dlouhá desetiletí strádala pod nánosem ideologických přívlastků a jednostranného výkladu. Ludvík Krejčí byl pevně přesvědčen, a jeho pozůstalost je tímto úsudkem takřka prodchnuta, že jednal vždy podle svého svědomí ve prospěch československého státu. Je to přesvědčení stěží zpochybnitelné. Především s jeho jménem je dnes spojována komplexní reorganizace čsl. branné moci ve druhé polovině třicátých let: prosazení dvouleté prezenční služby, navýšení vojenského rozpočtu, výstavba stálého opevnění, revize operačních plánů aj. Jako hlavní velitel mobilizované armády patřil k odhodlaným zastáncům a architektům obrany proti uchvatitelské agresi nacistického Německa. V souladu s demokratickými principy byl ale povinen uposlechnout hlasy politických činitelů, zachovat loajalitu vládě a prezidentu republiky. Těto povinnosti dbal a nezřekl se jí ani posledního zářijového dne roku 1938.

Krejčího „literární“ projevy byly motivovány snahou přispět k objasnění historicko-geopolitických souvislostí a okolností vedoucích k „mnichovskému soumraku“. Jakož i k ozřejmění osobních stanovisek a úvah, nakolik se k nim cítil být oprávněný. Cenné jsou jeho postřehy o taktických partiích velmocí, rozehraných na meziválečné šachovnici – postřehy doprovázené trpkostí a zklamáním z nenaplněných pocitů důvěry a pramalé vůle západní mocnosti dostat svým závazkům vůči středoevropskému spojení. Opakovaně vyvracel účelové interpretace a snímal ze sebe nálepku kapitulantství. Činil tak bezprostředně po květnovém osvobození, znovu pak v letech šedesátých, kdy se mu dostalo mediální publicity i nabídek spolupráce od vědeckých institucí. Zanedlouho, pod vahou další mocenské agrese, však opět na řadu let upadl v nemilost. Rehabilitován byl až po roce 1989.

Prameny osobní povahy bývají považovány za „klasické nástroje“ subjektivního vnímání minulosti. Proto se domnívám, že by recenzovaný titul bylo obohatilo kritické posouzení Krejčího textů, které Pavel Šrámek uplatnil v předešlých dílčích studiích.⁶ Jsou to právě ego-dokumenty, jež z vlastní podstaty – ať už vědomé či neúmyslné (sebe)stylizace svých tvůrců – vybízejí k fundovanému rozboru. Editor by tím jistě přispěl k působivější čtenářské recepci publikace. Tato připomínka ovšem nikterak nespochybňuje zdařilý výsledný dojem, úroveň ediční práce ani historickou hodnotu pramenného materiálu, skýtajícího nové badatelské výzvy. Kupř. v podobě ucelené biografie „znovunalezeného“ armádního generála, která stále čeká na odborné zpracování.

Zdeněk Beroun

6 Blíže analyzoval např. výpověď Ludvíka Krejčího před Národním soudem z roku 1947. P. ŠRÁMEK, *Září 1938 ve svědectvích armádních špiček*, s. 76–78.